

Variabele HH050 uit de SILC nader bekeken

Begin 2012 publiceerden onderzoeksgroepen OASeS (Universiteit Antwerpen) en CEESE (Université libre de Bruxelles) een rapport over energiearmoede in België (Huybrechs, Meyer & Vranken, 2011), te raadplegen via www.oases.be of rechtstreeks via http://www.ua.ac.be/main.aspx?c=*OASES&n=104242.

In dat rapport wordt gebruik gemaakt van de jaarlijkse Europese *Survey on Income and Living Conditions* (SILC), waarin onder andere gepeild wordt naar het aandeel gezinnen dat problemen ondervindt bij het verwarmen van de woning. De gehanteerde variabele vertoonde echter moeilijk te verklaren sprongen. In dit document worden deze verder onderzocht en toegelicht.

Mei 2012

Elias Storms, OASeS (UA) – elias.storms@ua.ac.be

Evolutie wat betreft verwarmingsproblemen?

In het rapport *Energiearmoede in België* van Huybrechs, Meyer & Vranken (2011) wordt een specifieke variabele uit de EU-SILC enquête gebruikt om energiearmoede in kaart te brengen, nl. *HH050: Ability to keep home adequately warm*. De evolutie van deze indicator wordt weergegeven in onderstaande tabel.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Onmogelijkheid om een aangepaste temperatuur te behouden in de woning (%)	6,4	14,1	14,5	14,6	6,4	5,1

SILC-gegevens over temperatuur en energiefacturen, België 2004-2009

Bron: SILC 2004-2009

Deze cijferreeks vertoont twee plotse veranderingen. Enerzijds is er een sterke stijging merkbaar tussen 2004 en 2005: van 6,4% naar 14,1% van de respondenten die aangeeft moeilijkheden te hebben met het verwarmen van de woning. Tot 2007 blijft dit cijfer redelijk stabiel. Vervolgens daalt de waarde van deze variabele van 2007 op 2008 van 14,6% tot 6,4%. Deze sprongen hangen niet samen met strenge winters of stijgingen van energieprijzen.¹ Voor een verklaring van deze anomalie wendden we ons tot de vragenlijst van de SILC en hoe vraagstellingen veranderden over tijd heen.

¹ Deze scherpe daling is slechts in enkele andere landen terug te vinden. Dit heeft mogelijks te maken met de flexibiliteit waarmee de SILC op nationaal niveau uitgevoerd wordt. Deelnemende landen krijgen immers heel wat vrijheid in de manier waarop ze naar de verschillende SILC variabelen peilen en vragen implementeren (Wolff, Montaigne & Gonzáles, 2010: 42). Een gedetailleerdere analyse zou

Veranderende context en formulering van de vraag

In **2004** werd in een onderdeel over de woonsituatie van de respondent, volgende vraag gesteld: *Kan u uw woning voldoende verwarmen?* (Vraag H11, variabele HH050). Deze vraag kwam aan bod net na vragen die peilden naar de staat en grootte van de woning en overlast in de buurt. De vraag werd dus gesteld in de context van het huis en richt zich op de kwaliteit van de woning zonder te verwijzen naar financiële aspecten.

In de vragenlijst van **2005** wijzigde de formulering drastisch: *Hebt u financieel gezien moeilijkheden om uw woning voldoende te verwarmen?* De positionering bleef dezelfde, en ook de naam van de variabele veranderde niet (Vraag H11, variabele HH050). Vanaf dan werd echter expliciet gevraagd naar de financiële kant van mogelijke verwarmingsproblemen. Door de gewijzigde vraagstelling werd geïnformeerd naar de betaalbaarheid van verwarming eerder dan de staat van de infrastructuur. In de twee daaropvolgende enquêtes (van 2006 en 2007) veranderde de vraagstelling niet. In de vragenlijst van 2007 werden enkele vragen toegevoegd omtrent voorzieningen in de woning, de toestand van de waterleidingen en het verwarmingssysteem. De formulering en positionering van vraag H11 bleef echter ongewijzigd.

Sinds **2008** wordt deze vraag echter niet meer gesteld in het onderdeel over de toestand van de woning. Om na te gaan of de woonst voldoende verwarmd kan worden, wordt een bestaande vraag in het onderdeel over de financiële situatie uitgebreid:

Veel mensen kunnen zich bepaalde zaken niet veroorloven. Kan uw huishouden indien u dat zou wensen zich volgende zaken veroorloven?

- a. *jaarlijks een week op vakantie gaan*
- b. *om de 2 dagen vlees-, kip- of vismaaltijd (of vegetarisch equivalent) te eten*
- c. *minstens 1 maal per maand vrienden of familie ontvangen voor een etentje*

Aan deze vraag (H54), die reeds langer in de enquête was opgenomen, werd een vierde onderdeel toegevoegd, nl.

- d. *uw woning voldoende te verwarmen*

Deze vraag komt aan bod na vragen over leningen en kopen op krediet, waardoor de context erg verschilt ten opzichte van de vragenlijst in voorgaande jaren. Bovendien wordt de vraag anders geformuleerd. Door eerst te verwijzen naar de deprivatie waarin sommige mensen zich bevinden en vervolgens te informeren naar mogelijke budgettaire problemen, zijn de omstandigheden erg verschillend ten opzichte van voorgaande jaren.

vereisen dat vragenlijsten op internationale basis vergeleken worden, een oefening die buiten het bestek van dit document valt.

Gevolgen voor de interpretatie

De effecten van vraagvolgorde op antwoorden die respondenten geven, zijn niet eenduidig (MacFarland, 1981; Kalton & Schuman, 1982). Uit onderzoek blijkt wel dat de context en verwoording van vragen een sterke invloed hebben op gegeven antwoorden (Synodinos, 2003). Zowel formulering als de context waarin vragen gesteld worden, kunnen resultaten beïnvloeden. Gezien de vragen over verwarming van de woning een duidelijk subjectief element bevatten, is duidelijk dat hierboven aangehaalde verandering problematisch zijn, zeker wanneer we deze variabele over tijd heen willen vergelijken.

De vraag is dus of de betreffende variabele wel telkens hetzelfde meet. Hoewel de naam van de variabele dezelfde is gebleven, lijkt het wel degelijk om verschillende indicatoren te gaan. De *inhoudsvaliditeit*² van deze variabele lijkt dan ook zoek te zijn: omdat de vragen zo verschillen, peilen ze niet langer naar eenzelfde concept. De schommelingen in de gemeten waarden mogen dan ook niet zomaar geïnterpreteerd worden als reële veranderingen in de omvang van energiearmoede. Vergelijkingen tussen jaren zijn slechts geoorloofd indien vraagstelling en context vergelijkbaar zijn.

Bibliografie

- Bryman, A. (2004), *Social Research Methods*, Oxford University Press, 592 p.
- Huybrechs, F., Meyer, S. & Vranken, J. (2011), *Energiearmoede in België*, 195 p., online: http://www.ua.ac.be/main.aspx?c=*OASES&n=104242
- Kalton, G. & Schuman, H. (1982), "The Effect of the Question on Survey Responses: A Review" in *Journal of the Royal Statistical Society. Series A (General)* 145(1): 42-73
- McFarland, S.G (1981), "Effects of Question Order on Survey Responses" in *Public Opinion Quarterly* 45(2): 208-215
- Synodinos, N.E. (2003), "The "art" of questionnaire construction: some important considerations for manufacturing studies" in *Integrated Manufacturing Systems* 14 (3): 221-237
- Wolff, P., Montaigne, F. & Gonzáles, G.R. (2010), "Investing in statistics: EU-SILC", p. 37-55 in Atkinson, A.B. & Marlier, E. (Red.), *Income and living conditions in Europe*, Luxembourg: Publications Office of the European Union

² Inhoudsvaliditeit (*face validity*) verwijst naar de vraag of een variabele een goede indicator is voor het achterliggende concept dat men wenst te meten (Bryman, 2004: 73).